

Els carrers, són nostres? El gènere en les narratives i lèxics urbans

Published by [Interacció](#) [1] on 08/03/2022 - 08:10

La reflexió sobre la transformació de l'espai públic en el context de la pandèmia i la recuperació de la crisi es troba en plena expansió. Mentre els processos que s'anunciaven en els darrers anys, com la normativització de l'espai i la privatització dels seus usos, les desigualtats socials i el desmantellament de les iniciatives comunitàries, han anat constrenyent l'espai públic, **des de la cultura creixen els esforços per analitzar les noves relacions entre espai, poder i cos que s'han materialitzat als carrers**, i per crear noves epistemologies a partir de les quals construir les ciutats del futur, fent atenció a la construcció, representació i expressió de la cultura, i a la vehiculació dels drets culturals de les persones. I perquè, tal com va dir Henri Lefebvre, **una transformació de la societat implica la possessió i la gestió col·lectiva de l'espai mitjançant una intervenció constant dels "interessats", amb els seus múltiples, diversos i contradictoris interessos** (Meschede i Quiroga, 2021); és a dir, mitjançant la confrontació, **les dones estan resignificant espais i experiències**, fent visibles les seves contribucions en les narratives i els lèxics urbans que defineixen els llocs habitats. I sembla que compten amb el suport de les decisions i accions municipals.

A través de la cultura s'assigna significat a la realitat. Els lèxics culturals modulen la comprensió, resposta i compromís amb el món, i les aspiracions de les persones. **Cada ciutat té la seva narrativa; una història i un lèxic visible en els noms dels carrers, les places, els parcs i els edificis**, en la imatgeria visual present en els esdeveniments col·lectius, els equipaments culturals, les rutes turístiques, les activitats de projecció exterior, els materials educatius, i en el disseny de l'espai públic, els seus usos i la seva accessibilitat (Shaheed, 2021). **La cultura amara cada racó dels entorns quotidians, amb les seves llums i les seves ombres; l'art i la creativitat tenen la seva contrapartida en prejudicis i comportaments excloents, sovint legitimats en el marc de la tradició**, que han de ser confrontats. Des de l'àmbit acadèmic i de l'activisme, per exemple, **es proposa una nova construcció de l'espai-cos-públic** –l'espai públic com a "cos polític"– **que vagi més enllà de la consideració de la cultura i la natura com a entitats separades**, i que transformi cada ésser en creador-matrona, amb criteris de reciprocitat, redistribució i patrons d'integració basats en valors no econòmics, en línia amb moviments com #metoo i #blacklivesmatter (Meschede i Quiroga, 2021, p. 67-68).

Mapa que mostra els carrers amb nom de dona d'Olot | Nomenclàtor de Catalunya de carrers amb nom de dona.

En aquest context **es replanteja el debat sobre la història i la memòria en l'espai públic que impregna les narratives urbanes**. Algunes veus afirmen que el concepte memòria històrica és un autèntic “oxímoron social” (Mansilla, 2021, p. 14). Tot i que ambdues tenen límits difusos, la història està fixada en les narratives oficials, però **la memòria és viva, és un calidoscopi dinàmic que suma totes les memòries individuals, i no està exempta de les dinàmiques de control hegemòniques**. “La fixació d'un nomenclàtor és un exercici de poder. Per dir-ho així, el nomenclàtor és sempre el dels vencedors. Certament, no tots han vençut igual” (Villatoro, 2021, p. 15). A la ciutat de Terrassa, per exemple, els noms masculins gairebé tripliquen els femenins. Fet que permet afirmar que aquests vencedors eren majoritàriament homes. “Fins i tot els sants passen per davant de les verges i les santes (51 a 28)” (Tomàs, 2021, p. 19). **A Catalunya, però, només 2.639 carrers dels més de 100.000 carrers censats porten nom de dona**. El [Nomenclàtor de Catalunya de carrers amb nom de dona](#) [2], una eina col·laborativa impulsada per l'Institut Català de les Dones amb el suport de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, il·lustra visualment fins a quin punt aquesta desigualtat és present en el dia a dia, i demostra que **la diversitat cultural**, protegida i promoguda amb instruments internacionals específics com la Convenció sobre la diversitat de les expressions culturals de la UNESCO de 2005, **és un element escàs en l'espai públic**.

En els seus exercicis de rescat de la memòria i de justícia social, [els municipis i les autoritats culturals locals d'arreu del món](#) [3] estan modificant les narratives i lèxics urbans, en col·laboració amb la societat civil, els agents culturals acadèmics experts en gènere i el sector privat. **A Buenos Aires, l'Agenda per la Igualtat de Drets per a les Dones i les Diversitats genera accions culturals que visibilitzen les dones i dissidents en l'espai públic com a participants actius**, en camps com l'art i el pensament. Iniciatives del Ministeri de Cultura com ara “Mujeres detrás del Casco” impulsen el reconeixement de les dones com a autores del patrimoni material i immaterial de la ciutat, amb peces audiovisuals i radioguies sobre el centre històric de la capital. De manera similar, **Lió compta amb rutes culturals específiques** com “Parcours femmes” (Les rutes de les dones) del Museu de Belles Arts i el camí del “matri-patrimoni” del Museu Històric de la Ciutat. **Montevideo compta amb un pla integral que ha incidit en la normativa dels esdeveniments culturals icònics de la ciutat que se celebren en l'espai públic**, com el concurs “Reinas del Carnaval”, ara anomenat “Figuras del Carnaval” i que inclou

clàusules d'igualtat de gènere que no fomenten estereotips masculistes. La iniciativa "Gendered Landscape" ("Paisatge de gènere") a Umeå (Suècia) cerca una comprensió integrada de la inclusió, la igualtat de gènere i el desenvolupament urbà sostenible que posi de manifest les estructures i les dinàmiques de poder, i impulsa, entre d'altres, una major presència escènica de les dones en els vuit festivals més importants de la ciutat. El Salvador, davant la tendència creixent de vendre a les empreses el dret d'escollir els noms dels edificis, carrers i centres esportius, amb el consegüent impacte en el paisatge simbòlic de les ciutats, ha aprovat lleis per impedir el seu avenç (Shaheed, 2021).

Imatge que il·lustra la iniciativa feminista "Mujeres detrás del Casco" a Buenos Aires.

A L'Hospitalet de Llobregat, la representativitat equitativa en l'espai públic s'aborda amb eines com [Laiapp](#) [4], un projecte pioner que proposa una ruta amb estàtues femenines virtuals que es va presentar en la darrera edició de l'Smart City Expo, amb el suport de l'Ajuntament. A través d'espais de participació ciutadana, se seleccionen les referents, protagonistes amb històries reals i inspiradores, que tindran una escultura virtual a la ciutat. Carolina Gaona, creadora de l'aplicació, afirma que part del treball que realitza va més enllà de la tecnologia aplicada per potenciar els discursos d'igualtat, i que **col·labora amb els departaments d'urbanisme i de participació ciutadana per contextualitzar millor el projecte i generar un impacte transversal**. "Pocs monuments rescaten i dignifiquen la memòria de dones reals. I això és greu. D'aquest ínfim inventari d'estàtues, una gran part són fades, àngels, muses... [...] **Ens estan prenent el dret a identificar-nos amb les nostres referents de proximitat**" (Villena, 2022). Altres municipis que preparen rutes d'aquest tipus són Santa Coloma, Sant Boi i Barcelona.

districtes de L'Hospitalet de Llobregat

Paral·lelament a la revisió amb perspectiva de gènere dels elements culturals que integren l'espai públic, **la consciència del “temps públic”, creat a partir de processos que assignen temporalitats a les vides públiques** (i també privades), i que coexisteix amb relació a l'espai públic, **pren força en els debats locals i globals** [5] **centrats en les cures**, sobretot arran de la seva disrupció en el context de la pandèmia. El temps determina l'organització social a través de la participació, el compromís, la pertinença i l'accessibilitat (Meschede i Quiroga, 2021). El calendari, per exemple, és un cas de la funció pública del temps, un codi cultural que necessita una participació activa. **La distribució desigual de l'ús del temps entre la població es fa evident a les ciutats**; l'experiència de les dones i nenes a les ciutats és diferent [de la dels homes i nens], pel que fa a la manera com accedeixen als serveis públics i culturals i la seva participació a la vida cultural de les comunitats, entre d'altres (Shaheed, 2021). Per tant, el mesurament, quantificació, distribució i reorganització del temps públic també ha de ser participat i comptar amb criteris de gènere. **La promoció d'un ús més equitatiu dels espais públics ha de garantir horaris adequats i donar prioritat a les dones**, a més d'oferir seguretat i atenció i cures per als infants. **Equipaments i esdeveniments culturals de tot tipus estan subjectes a aquests tipus de consideracions.**

Referències bibliogràfiques

- Mansilla, J (2021). *El Nomenclàtor i la memòria històrica. La memòria històrica com a oxímoron social*. A: Ajuntament de Terrassa (2021). *Espai Públic i Memòria Històrica. La qüestió del nomenclàtor* bit.ly/3HKDp3u [6]
- Meschede, S. i Quiroga, J. (coord.). (2021). *Mutaciones en el espacio público*. Bartlebooth i Concomitentes.
- Institut Català de les Dones. *Nomenclàtor de Catalunya de carrers amb nom de dona* bit.ly/3hJFdZ4 [7]
- Shaheed, Farida (2021). *Cultural Actions Supporting Gender Equality in Cities and Territories* [8]. UCLG Committee on Culture agenda21culture.net [9]
- Tomàs, M. (2021). *Notes del debat sobre el nomenclàtor (divendres 17 de setembre)*. A: Ajuntament de Terrassa (2021). *Espai Públic i Memòria Històrica. La qüestió del nomenclàtor* bit.ly/3HKDp3u [6]
- Villatoro, V. (2021). *Per què posem noms als carrers?* A: Ajuntament de Terrassa (2021). *Espai Públic i Memòria Històrica. La qüestió del nomenclàtor* bit.ly/3HKDp3u [6]
- Villena, Mary M. (2022, 2 febrer). Un patrimoni urbà feminista a l'Hospitalet. *Revista Mirall* bit.ly/3pD2czZ [10]

Categories: Article

Tags: desenvolupament territorial

Tags: desigualtats culturals

Tags: estudis socials de la cultura

Tags: patrimoni cultural

Tags: governança cultural

Tags: polítiques culturals

- [11]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2022/03/genere-lexics-urbans>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <http://carrersdones.icgc.cat/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/news/2022/03/CGLUGender>

[4] <https://www.laiapp.org/>

[5] <https://ajuntament.barcelona.cat/tempsicures/ca/canal/politiques-publicques-de-temps-i-cures>

[6] <https://bit.ly/3HKDp3u>

[7] <https://bit.ly/3hJFdZ4>

[8] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/report_9_-_cultural_policies_and_gender_equality_-_en.pdf

[9] <https://www.agenda21culture.net/documents/report-9>

[10] <https://bit.ly/3pD2czZ>

[11] <https://interaccio.diba.cat/node/8902>